

דף קטז.

עין משפט ב.ג.

ח"מ סימן רסד פעיף ז

ז. הבורח מבית הסוהר והייתה ספינה לפניו ואמר לו העבירני ואני אתן לך כו"כ והעבירו אין לו אלא שכרו הראוי לו ^א. היה צייד ואמר לו בטל מצודתך והעבירני נותן לו כל מה שהתנה עמו ^ב.

הגה: י"א שבדבר שרגילים ליתן עליו הרבה כגון השבעת שדים ^א או רפואה ^ב חייב ליתן לו כל מה שהתנה עמו.

הגה: בשדכנות ^א אין לו אלא שכרו, אע"פ שהתנה עמו לתת הרבה.

מ. ברייתא ב"ק קט"ז ע"א וביבמות ק"ו ע"א. אפי' יותר ממה שהפסידו, ונראה שזה לדעה שאינו מחוייב לשפוך את יינו בסעיף ה' בהרמ"א אבל לפוסקים כר' ישמעאל שמחוייב לשפוך את יינו להציל דבש חבירו א"צ לשלם לו יותר מהפסדו וטירחתו הראוי לו, ואם הדבר היה בשבועה או בקנין או ע"י משכון, עיין בפעמוני זהב.

נ. דצייד שאני שאפשר שהיה מרוויח כל כך במצודתו. באר הגולה אות פ'. ואם אחד הבטיח לחבירו להשתדל דבר מה עבורו בחנם, ואח"כ חזר בו ולא רצה להשתדל רק בשכר, ונתן לו, ואח"כ הנותן תפס ממנו לא הוי תפיסה וצריך להחזיר. סמ"ע ס"ק כ'. ס. עיין ביור"ד סי' של"ו סעיף ג'.

ע. פירוש היינו בעד חכמת הרפואה, אבל אם פסק על התרופות יותר מדמיהם הרבה יותר מחמת אונס חליו אין לו אלא דמיהם. כ"כ ה"ה בשם הרשב"א ביבמות ק"ו ע"א, והביאו המחבר ביור"ד סי' של"ו-ג'.

פ. וה"ה בסרסור ודלא כמ"ש בדברי ריבנות ומהר"י בן לב. ש"ך ס"ק י"ג, ועיין בסי' קפ"ה סעיף י' בהג"ה. וכ"כ בפעמוני זהב. וכתב בביאורים ס"ק ח' דה"ה בפועל ובכל אלו דוקא שנתאנה יותר משתות אז יכול לומר משטה הייתי כך. וכל זה בלא שקיבל עליו בקנין אבל קיבל בקנין סודר חייב לקיים תנאו, ודוקא שלא בדבר מצוה אבל בדבר מצוה כגון השבת אבידה או העבירני במעבורת כשהיה בורח אפי' קיבל בקנין לאו כלום, אם לא שכבר תפס שאין מוצאין ממנו. כ"כ בביאורים ס"ק ח'.

ובשדכנות וסרסור דאינו נותן אלא שכרו דוקא שיש קצבה, אבל במקום שאין להם קצבה נותן לו כל מה שהתנה. שם בביאורים.

ובפעמוני זהב כתב שמלמד שקצבו לו יותר משכרו אין לו ליטול אלא שכר טרחתו ולא יותר שהו"ל דבר מצוה כמו שדכן. ולפי דברי הביאורים אפי' קיבלו בקנין עם המלמד אינו נותן לו רק שכרו.

עין משפט ה.

ח"מ סימן רסד פ"ה ג

ג. עזב אבידתו והחזיר אבידת חבירו אין לו אלא שכר הראוי לו ^ז אם לא שאמר לו לפני כן אציל את שלך שהוא יקר ואתה תיתן לי דמי שלי, או שהתנה כך בפני בי"ד ^ק הרי זה חייב ליתן לו דמי שלו. ואע"פ שעלה חמורו האבוד מאליו הרי זה זכה ^ר במה שהתנה.

הגה: מיהו חמורו הפקר ^ש וכל הקודם זכה בו, ואם אין הבעלים של האבידה שם אע"פ שלא התנה והציל את של חבירו היקר הוי כהתנה.

עין משפט ה.

ח"מ סימן רסד פ"ה ד

ד. ירד להציל של חבירו ולא הציל אין לו אלא שכר הראוי לו ^ת.

הגה: ודוקא שהתנה עם הבעלים אבל לא התנה וירד להציל ולא הציל אין לו אפי' שכר הראוי לו, וכן אם עלה החמור מאליו אחרי שהתנה עמו ^א

^ז. ממשנה בב"ק קט"ו ע"ב. ושכר הראוי היינו כמה שהיה נוטל אחר לטרוח טירחא כזו להציל חמור כזה מן המים, ושכר זה יטול ואין בו משום שכר השבת אבידה, דלא גרע ממי שיש לו מלאכה שאינו חייב להניח מלאכתו ולעסוק בהשבה, וכאן ג"כ הרי היה לפניו הצלת אבידתו, אבל א"צ ליתן לו יותר בשביל הפסד חמורו של המציל שהיה לו להתנות ומזה שלא התנה שמע מינה שמחל או שחבירו היה אומר לו אילו אתה לא היתה מציל הייתי לוקח אדם אחר שיציל ובכגון שיכול להציל דאל"כ המציל זכה מההפקר. סמ"ע ס"ק ז'. והש"ך בס"ק ב' ציין לעיין בתוס' בב"מ ל"א.

^ק. פירוש אפי' היה שם חבירו ולא התנה עמו, אלא בבי"ד שהיו שם ג' שנקראים בי"ד. סמ"ע ס"ק ח', ובנתיבות כתב שהבעלים היו ברחוק וע"כ מספיק מה שהתנה בפני ג'.

^ר. שמשעה שירד להציל של חבירו ונתייאש משלו נתחייב לו חבירו כפי תנאו, ומין השמים ריחמו עליו שעלה חמורו מאליו. סמ"ע ס"ק ט'.

^ש. שנתייאש ממנו משעה שירד להציל של חבירו, וכך הוא בירושלמי, סמ"ע ס"ק י'. וכתב בביאורים בס"ק ב' שהשני זכה בו שעדיין לא נודע לבעליו שעלה חמורו.

^ת. בעיא דרב מרדכי בב"ק קט"ז ע"א ונפשטא.

^א. שהתנה עמו שישלם לו דמי חמורו של המציל, וירד להציל והפסיד חמורו, וחמור חבירו עלה מאליו.

ואפי' אם לא פירש שאם לא יציל כלל יהיה לו שכרו אלא התנה סתם אם יציל ישלם לו חמורו מ"מ חייב ליתן לו שכרו. סמ"ע ס"ק י"א.

ואם הבעלים היו שם ולא התנה עמם אפי' שכירות הראוי אין לו. והסמ"ע בס"ק י"ב חולק על הרמ"א וס"ל דבעלה החמור מאליו אפי' אם הבעלים היו שם, אם התנו נוטל שכרו מושלם כפי שהתנה, והש"ך בס"ק ד' כתב שהרש"ל הסכים עם הסמ"ע ומ"מ כתב הביאורים דהעיקר כהרמ"א.

יש לו שכר הראוי לו ואינו יכול לומר לו חמורי היה עולה בלעדי הצלתך.

הגה: שנים שנתפסו בבית הסוהר והוציא אחד הוצאות לצאת, אם השני יצא בלא השתדלות חבירו אין חייב ליתן לחבירו כלום מהוצאותיו הואיל ולא התנה עמו ^ב, ואם לא יצא השני רק ע"י השתדלות האחר שהוציא הוצאות כבר חייב ליתן לו כפי מה שנהנה ^ג לפי ראות עיני הדיינים, ואם נראה לבי"ד שלא הוצרך להרכות בהוצאות שגם בשבילו לבדו היה צריך לכל ההוצאות, השני פטור ^ד שזה נהנה וזה אינו חסר. וע"כ הציל ספריו וספרי חבירו, אם לא הוצרך להרכות בשביל חבירו אין חבירו חייב לשלם לו כלום. וכל זה בירד להציל שלו אלא שהציל גם של חבירו, אבל אם ירד מהתחלה להציל שלו ושל חבירו חייב חבירו ליתן לו מה שנהנה ^ה.

וכן כל אדם שעושה פעולה או טובה עם חבירו לא יוכל לומר בחנם עשיתה עמי ^ו הואיל ולא צויתך אלא צריך ליתן לו שכרו.

ב. אבל אם התנה הגם שא"צ ליתן לו כל הוצאותיו, מ"מ צריך ליתן לו כפי מה שנהנה. ביאורים ס"ק ד'.

ג. אפי' כל ההוצאות כיון שלא היה יכול לצאת בלעדי הוצאות כאלו. וכתב בביאורים ס"ק ד' דאם נתפס על עסק ממון צריך ליתן לו רק כדי דמיו, ואם נתפס על עסק נפשות צריך לשלם לו גם יותר מדמיו.

ואם הציל לו הספרים צריך לשלם יותר משוין משום בזוי הספרים. ש"ך ס"ק ה'.

ד. ואפי' אם לא היה אפשר להנצל בלעדי ההוצאות כאלו. ביאורים ס"ק ו'.

ה. ודוקא כשאי אפשר להנצל בלי הוצאות כאלו. שם בביאורים.

ו. והיינו שאמר לו אכול עמי או דור עמי חייב לשלם לו, אבל כשמצילו מן ההיזק דינו כמבריא ארי וכהשבת אבידה. ביאורים ס"ק ז'. וכתב בפעמוני זהב שדוקא אם זה שנעשית לו הטובה לא היה יכול הוא לעשות דבר זה או לא היה רצונו לעשות דבר זה בידו, והלך זה ועשה אותו הדבר בזה מוצאים ממנו שכרו. ודין זה הוא מדינא דגמ' דהיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות וכתבו הרמ"א בס"י של"ה סעיף א', וז"ל המלמד עם בן חבירו שלא מדעת חבירו י"א דחייב לשלם לו כדין היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות שיתבאר בס"י שמ"ה ויש חולקין. וא"כ גם דין זה שעשה טובה עם חבירו דינו כהיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ואפי' שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר, והגם שהרמ"א שם כתב דיש חולקין וקימ"ל כיש בתרא, י"ל דרק במלמד בן חבירו פסק כיש בתרא דפטור משום דמצוה קעביד אמרינן שלא על מנת לקבל פרס ירד, אבל בעושה פעולה או טובה עם חבירו חייב לשלם לו שכרו בין עשה מדעת חבירו בין שלא מדעתו וטעמו דלא גרע מיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות וכן מפורש מהר"ן בעל דין זה בפ' שני דייני גזירות

עין משפט ו.

ח"מ סימן שלה סעיף ג.

ג. ו. שכרו להביא תפוחים לחולה והלך והביא ומצאו שכבר הבריא או שמת, לא יאמר לו טול מה שהבאת בשכרך אלא נותן לו שכרו מושלם^ז וכן כל כיוצא בזה.

דף קטז:

עין משפט א.ב.

ח"מ סימן רעב סעיף טו

טו. שיירא שחנתה במדבר ועמד גייס לטורפה ופסקו עם הגייס ממון להצלתם הרי מחשבין לפי הממון ולא לפי הנפשות^ח.
שכרו מדריך להודיעם הדרך^ט מחשבין לפי הנפשות מחצית ולפי הממון מחצית ואל ישנו ממנהג החמרים.

עין משפט ג.ד.ה.

ח"מ סימן רעב סעיף טז

טז. רשאים^י החמרים להתנות בניהם שכל מי שאבד חמורו מבני השיירא מעמידים לו חמור אחר ואם פשע הוא ואבדה אין חייבין להעמיד לו.

שמדין יורד לתוך שדה חבירו נגעו בה. ואם זה שנעשית לו הטובה היה יכול לעשות טובתו בידו הוי כמו שפסק ברמ"א בסי' שע"ה סעיף ד' ששמין כמה רוצה ליתן שלא יצטרך הוא בעצמו לטרוח בעצמו.

ועוד כתב בפעמוני זהב שם דאם עמד אחד ושירת אדם שרצה לחלק נכסיו בלי צוואת המחלק שחייב לשלם לו שכרו ולא יכול לומר לו שלשם מתנה התכוון. ועיין בסי' ע"ג סעיף י"ח ברמ"א.

ז. מתוספתא בב"מ פ"ז הלכה ב' והביאה בב"ק קט"ז ע"ב, ושם ביארו משום דהשליח עשה שליחותו.

ח. מברייתא בב"ק קט"ז ע"ב. ופירש רש"י שם היינו שבאו לבוזה אבל אם באו על עסקי נפשות, מחשבין אף לפי הנפשות ע"ש.

ט. ולא רצו להסתכן מפני חיות רעות ולסטים, שאז משלמין חצי לפי נפשות וחצי לפי ממון. כ"כ הרא"ש בב"ק פ"י סי' כ"ב.

י. היינו שתנאם תנאי כך פירש הרב המגיד בפ"ב מגזילה הלכה י"ג. והינו להתנות בלא קנין כמו שותפין. ש"ך ס"ק ו'.

אבדה חמורו ואמר תנו לי דמים אין שומעין לו אלא נותנים לו חמור ^ב
כדי שיזרז עצמו וישמור בהמתו איתם ואפי' היה לו בהמה אחרת עם
בני השיירא אין שומעין לו שיותר אדם מוסר נפשו לשמור על שנים
מלשמור על אחת.

עין משפט ו.

חור"מ סימן רעב סעיף יז

יז. ספינה השטה בים ועמד נחשול לטבעה והקילו ממשאה וזרקו אותו
לים, מחשבין לפי המשא של כל אחד ^ל ולא לפי הממון, ואין לשנות
ממנהג ^מ הספנים.

עין משפט ז.ז.ט.

חור"מ סימן רעב סעיף יח

יח. רשאים הספנים להתנות ביניהם כל מי שתאבד לו ספינה מעמידים לו
ספינה אחרת. פשע בה ואבדה או שפירש למקום שאין הולכים בו באותו
זמן, אין חייבין להעמיד לו.

עין משפט י.

חור"מ סימן קפא סעיף א

א. שיירה שהלכה במדבר ועמד עליה גייס וטרפה אם אינם יכולים
להציל מידם, ועמד אחד מהם והציל מהם הרי זה הציל לעצמו ^ב,
ואם יכולים הם להציל וקדם אחד והציל אע"פ שאמר לעצמי אני מציל

^ב. וה"ה אם אמר תנו לי מעות ואני אקח חמור, נותנים לו ולא חוששין שמא לא יקח.
ש"ך ס"ק ז'.

^ל. מברייתא שם בב"ק קט"ז ע"ב. פירוש שאם היה לאחד מאה קילו זהב והשני היה לו
מאה קילו ברזל שניהם שווים.

^מ. שאם נהגו ההיפך הולכים אחר המנהג. כ"כ הנ"י שם. ש"ך ס"ק ח'.

^ג. רמב"ם בפ"ב מגזילה הלכה ח' וכמפורש בברייתא וכרב אשי בהגוזל בתרא קט"ז ע"ב.
וסיים הטור אפי' לא אמר לעצמי אני מציל והטעם דודאי מתיימש מיניה. סמ"ע ס"ק א'.

וכתב בביאורים ס"ק א' דאפי' אחד מהשותפין לא היה שם איתם, אין אומרים דהוי כיאוש
שלא מדעת, דהוי כשטפה נהר דמהני בהם יאוש שלא מדעת, אבל ביכול להציל ע"י הדחק
ואמר לעצמי אני מציל לא זכה בחלק של זה שלא היה כאן ע"ש.

והציל הרי זה לאמצע ^ט.

היו יכולים האחרים להציל על ידי הדחק כל המציל הרי הוא לאמצע ^ע
אלא אם אמר לעצמי אני מציל, שכיון ששמעו אותו היה להם לדחוק
עצמם ולהציל וכיון שלא עשו כן נתייאשו מן הכל.

עין משפט כ.

חור"מ סימן קפא סעיף ב

ב. היו שותפין והציל אחד מהם הרי זה לאמצע ^ט, ואם אמר לעצמי אני

ט. דהיינו שכל אחד יטול שלו, ואם הוא הציל של אחרים ואת שלו לא הציל, נוטלים האחרים
שלהם מידו והוא הפסיד. סמ"ע ס"ק ב'.
ומה שכל אחד נוטל שלו, היות ואינם שותפים, והמציל אינו זוכה במה שאינו שלו, אבל בסעיף
ב', כשהם שותפים כל מה שהציל הציל לאמצע ממש, שם בסמ"ע ס"ק ב'.
ע. גם כאן לא דוקא לאמצע אלא כל אחד נוטל שלו, אם לא שהם שותפים שבסעיף ב'.
סמ"ע ס"ק ב'.

ובפעמוני זהב הביא פסק אחד של הראשונים מכת"י, בראובן שהפקיד אצל שמעון מעות
להוליכן, ובלילה באו שודדים ולקחו כל אשר לשמעון, ואומר שמעון שגם כסף ראובן המופקד
בידו לקחו, והשתדל שמעון בפני השר ועי"ז נתפטר עם השודדים והחזירו לו חלק, אם יש
לראובן בעל הפקדון חלק בפשרה זו או כיון שנתייאש ראובן מה שהציל שמעון הכל שייך
לו. ובתשובה שם כתבו בתחילת הדברים כיון שלא ידוע בבירור שראובן נתייאש יש לראובן
חלק בו. ועוד אפי' אם ראובן אמר ווי לחסרונך כיס אין זה יאוש, כיון שלא גזלו מידו אלא
מיד שמעון, וראובן אינו יכול לתבוע ומה יועיל תביעתו נמצא שיאוש ראובן תלוי ביאוש
שמעון, וכיון ששמעון לא נתייאש גם יאושו של ראובן לא יאוש, ויש לראובן חלק בפשרה.
ועוד כתבו דאפי' נימא שיאוש ראובן בכה"ג הוי יאוש מ"מ לראובן יש חלק, כיון ששמעון
לא הציל אלא מכח משפט השר דמשפטו הוא שיחזיר הגזלן מה שגזל וא"כ לא נתנו הגזלן
לשמעון אלא מכח הפשרה וכפי גודל הממון שגזלו, והרי בתוכו היה גם ממון ראובן, ועי"ז גם
היתה הפשרה, וע"כ גם לראובן יש לו חלק. ומ"מ אם שמעון אמר לפני הפשרה לעצמי אני
מציל אז דומה לשני שותפין, והוא דבהציל אחד מהם בסתם לאמצע הציל, ואם אמר לעצמי
אני מציל הרי הוא שלו, ולא מחלקים אם השותף השני היה יכול להציל או לא, משום דבשותף
חולק שלא מדעת חברו, ולפי"ז אם הציל שמעון כפי חלקו אין לראובן בו דבר. אבל סיימו
בתשובה שם שאחרי העיון נראה שלראובן יש חלק שהרי אומר לו ראובן אני איני יכול להציל
שהרי לא גזלו אותו ממני ואין זה כשאר שותפים שכל אחד יכול להציל, ואז כיון שכל ההצלה
תלויא בשמעון על כרחך לאמצע ע"כ.

פ. רמב"ם פ"ב מגזילה הלכה י', וכתב ה"ה מאוקימתא דרמי בר חמא בקמא קט"ז ע"ב וכיון
דשותף כה"ג חולק שלא מדעת חברו אין הבדל בין יכולים האחרים להציל או לא דבסתם
הציל לאמצע ובאם אמר לעצמי הציל לעצמו. ש"ך ס"ק ג' ד'.
והב"ח כתב דאם אין השותף השני לפניו א"צ אמירה כלל שלעצמו הוא מציל ומספיק
המחשבה בלב. ש"ך ס"ק ג'.

מציל^א הרי זה כחלק עם חבריו והציל לעצמו.

הגה: ומה שהציל לעצמו היינו מה שמגיע לו בחלקו אבל יותר ממה שמגיע לו בחלקו הרי הוא של האחרים.

ודוקא שהם יכולים להציל אבל בלא יכולים להציל הכל שלו^ק גם ביתר מחלקו.

הגה: טען שאמר "לעצמו הוא מציל", ואין לו עדים על כך נשבע^ר שאמר כן ומחזיק לעצמו.

ח"מ סימן קעו פעיף כח

כח לג. גוי שהיה חייב לשני שותפין, והלך אחד וגבה מקצת החוב, ורוצה לעכבו אצלו, ואומר לחבירו לך גם אתה וקח חלקך מהגוי אין שומעין לו^ש.

כח לד. שנים שיש להם חוב מקולקל^ח וצריך ליתן שוחד להציל חוב זה, והאחד אינו רוצה ליתן, יכול חבריו לומר אני אוציא שוחד בחלקי,

צ. כתב בביאורים ס"ק ג'. דכשהשותף כאן בעינן שיאמר בפניו דוקא שלעצמו הוא מציל. ואם אינו כאן סגי בכוונה בלב. ש"ך ס"ק ה'.

ק. כתב הש"ך בס"ק ד'. וצריך שיאמר לעצמי אני מציל ובלי זה הכל לאמצע.

ר. פירש הש"ך בס"ק ה' דנשבע שאמר כן "לפניהם" והט"ז פירש שנשבע על שנתכוון להציל לעצמו שכ"כ הב"י בשם המרדכי.

ובפעמוני זהב כתב שגם מה שכתב הש"ך לפניהם לאו לפני העדים או הבעלי דבר קאמר שזה דבר תימא דא"כ דברי הש"ך סותרים דבסי' קע"ו סעיף כ"ח פירש שם דשותף אפי' בינו לבין עצמו מהני לומר לעצמי הצלתי, אלא שהש"ך כאן נתכוון לדברי הב"י בבד"ה דמסיק אפי' בינו לבין עצמו מהני, והעלה דאם השותפים מכחישים אותו בודאי אז נשבע, ואם השותפים אינם יודעים אם נתכוון להציל לעצמו דוקא או לשותפות אז מקבל חרם סתם דאין נשבעין על הספק. והש"ך מיירי במכחישים זה את זה. ועיין בנתיבות המשפט ובקצות החושן מה שכתבו בזה.

ובביאורים ס"ק ד' כתב דנשבע רק במקום שיש לו מיגו דלא הד"ם או החזרתי, אבל אם יש עדים שראו אותו בידו ואין לו המיגו הנ"ל אינו נאמן בשבועה.

ש. ממדכי ב"מ פ' המקבל סי' שצ"ב.

ת. פירש המהריט"ץ בס"י רי"ט היינו חוב שאינו ברור, ולא שייך לפרש חוב מקולקל דהיינו שהלוה אלם, דהרב הב"י כתבם בב' דינים. מפעמוני זהב.

ואציל לעצמי א.

הגה: ובכל מקום שיש הפסד ב יכול אחד לחלוק בלא דעת חבירו ולהציל לעצמו.

הגה: וכן שותפין שהיה להם חוב אצל גוי אלם, ואחד פייסו ליתן לו חלקו, אם אמר לעצמי אני מציל ג הרי הוא שלו לבד.

עין משפט ל. חו"מ סימן קפא סעיף ג.

ג. השוכר את הפועל שיציל, כל מה שמציל הרי הוא למשכיר, ואם הפועל אמר לעצמי אני מציל הרי הוא חזר בו מהשכירות ד וכל מה שמציל אחרי אמירתו זו הרי הוא שלו ה.

א. ומיירי שע"י השוחד שלו אינו יכול להציל רק מחצית, ואז כשאינו רוצה ליתן חבירו השוחד, יכול הוא להציל לעצמו כל החצי. אבל כשרוצה חבירו ג"כ ליתן שוחד אינו יכול לומר לעצמי הצלתי, וצריך לחלוק עמו מה שהציל. אבל כשע"י השוחד שלו יכול להציל הכל, יכול לומר לעצמי אני מציל חלקי בלבד, ותטרח גם אתה ותיתן שוחד ותציל חלקך. נתיבות ס"ק ס"ה בחידושים.

ובמשנה למלך פ"ד משלוחין הלכה ד' כתב דאם השטר נכתב ע"ש אחד מהן אינו יכול לומר לעצמי אני מציל, והדין עמו, שהרי אי אפשר לאחר לתבוע כלל, שהרי השטר לא נכתב על שמו. ועיין בנתיבות שם עוד כמה פרטים בדין זה.

ב. ממרדכי בב"ק סי' קפ"ב.

ג. והסמ"ע בס"ק ס"ז כתב שצריך שיאמר כן בפני בי"ד, והש"ך בס"ק מ"ה והט"ז חולקים, וס"ל דסגי שיאמר כן בפני עדים, ואם יש לו מיגו נאמן לומר שאמר לעצמי אני מציל, אפי' בפני עצמו ומהני. נתיבות ס"ק ס"ד. ובפעמוני זהב כתב כמה חלוקי דינים.

(א) באומר לעצמי אני מציל שמהני רק בהציל חלקו המגיע לו, אבל אם הציל יותר מחלקו הכל מיתרת חלקו לשאר השותפין כמ"ש הרא"ש ובשיטה מקובצת בשם כמה גדולים.

(ב) בערוך השולחן דן אם צריך אמירה בפני לעצמי אני מציל, או די בכוננת הלב.

(ג) כל זה בחוב שנעשה משותפות וסחורה שהיו שותפים בה ביחד, אבל חוב שעשו חסד עם הלווה זה הלווה לו מאה וזה מאה חוב זה כאילו חלוק ועומד וכל אחד מה שגבה לעצמו גבה, אפי' במקום דליכא פסידא ולא אמר לעצמי אני מציל. מהגאון ויאמר יצחק.

ד. דפועל יכול לחזור בו כשהוא שכיר יום ואפי' בקנין מטעם דכתיב כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, אבל קבלן דוקא כשהוא בלא קנין יכול לחזור בו ולא מהני אם אמר לעצמי אני מציל. ביאורים ס"ק ה'.

ה. ודוקא כשהאחרים לא היו יכולים להציל שאז נתייאשו, ואפי' כשלא אמר לשוכר שהוא נתייאש, דבסתמא לא חזר בו הפועל. סמ"ע ס"ק ו'. ועיין בפעמוני זה מש"כ בזה.

עין משפט מ.ג.

חור"מ סימן שלג פעיף ג

ג. ו. התחיל הפועל במלאכה וחזר בו בחצי היום יכול לחזור, ואפי' קבל כבר את שכרו מראש^ו, ואין בידו לשלם לבעה"ב^ז יכול לחזור והמעות חוב עליו להחזירם לבעה"ב, שנאמר "כי לי בני ישראל עבדים" ולא עבדים לעבדים.

הגה: מטעם זה אסור לפועל^ח או מלמד או סופר להשכיר עצמו כשכיר יום להיות בבית בעה"ב בקביעות ג' שנים^ט.

עין משפט ס.

חור"מ סימן קפא פעיף א

עיי' לעיל עין משפט י

עין משפט ע.

חור"מ סימן שעא פעיף ג

ג. גזל שדה ולקחיה המציקין בכח המלך אם מכת מדינה היא אומר לו הגזלן הרי שלך לפניך^י, ואם מחמת הגזלן נלקחה חייב להעמיד לו

ו. מימרא דרב בב"מ ע"ז ע"א.

ואפי' קיבל את שכרו כבר, הוא ממהרי"ק בשורש קפ"א.

ז. כתב הריטב"א בתשובה סי' קי"ז שלא אמרו שפועל יכול לחזור בו אלא במשכיר עצמו באמירה, אבל כל שנשתעבד, דעתו להוסיף שאינו יכול לחזור, ב"י. והש"ך חלק על הריטב"א.

ולפ"ז אם חזר בו אחרי שנשתעבד ידו על התחתונה ודינו כקבלן.

ואפי' אין לו לשלם כלל יכול לחזור ולא הוי דבר האבד כיון שאפשר שיהיה לו. כ"כ הש"ך בס"ק ט"ו.

ח. כתב הש"ך בס"ק ט"ז דוקא ביש לפועל הזה מזונות וכסות דבכה"ג אסור למכור עצמו לעבד כדאיתא בתורת כהנים וברמב"ם ריש הלכות עבדים, אבל אם הוא עני ביותר שאין לו אפי' כסות מותר למכור עצמו, ופשוט בכה"ג מותר אפי' לשנים הרבה כמו שאיתא בקידושין י"ד ע"ב, וא"כ פשוט שמותר להשכיר עצמו בקבע ליותר מג' שנים, דלא גרע ממוכר עצמו.

ט. שהכתוב בישעיה ט"ז-י"ד אומר "מקצה שלש שנים כשני שכיר". אבל באבן עזרא פרשת ראה כתב יותר מג' שנים אסור אבל ג' שנים מותר שעדיין תורת שכיר עליו.

וע"כ בבאר שבע כתב דט"ס כאן ברמ"א וצ"ל יותר מג' שנים.

ובתוס' בפ"ק דב"מ דף י' ע"א משמע דאפי' יותר מג' שנים מותר להשכיר עצמו, דדוקא בעבד עברי שאינו יכול לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שיחרור עובר משום "כי לי בני ישראל עבדים" ולא עבדים לעבדים. ש"ך ס"ק י"ז.

י. במשנה בב"ק קט"ז ע"ב.

שדה אחרת.

עין משפט פ.

ח"מ סימן שעא פעיף ד

ה. ד. אנס המלך את הגזלן ואמר לו הראה לנו כל מה שיש לך, והראהו שדה חבירו שגזל בכלל שדותיו ונטלה המלך, חייב **כ** להעמיד לו שדה אחרת כמותה, או משלם לו דמיה.

כ. עיין בסי' שפ"ו ובש"ך שם ס"ק א' שכתב דדין זה קנס הוא מדרבנן, ונפ"מ אם מת לא קנסו בנו אחריו.